

David Movrin

Nec spinae terrent: ob osemdesetletnici Primoža Simonitija

Sredi devetdesetih, ko sem se vpisal na univerzo, se je študijski teden vsak petek končal z impozantnim opoldanskim akordom – z uvodom v klasično filologijo, ki mu je sledilo tematsko predavanje o rimski historiografiji. Redkokdaj sem manjkal, oboje je predaval Primož Simoniti in v tistem obdobju, ko se je latinščina spet ukoreninila v šolskem sistemu in sta bila demografska oseka in ustanavljanje novih univerz šele nekje daleč na obzorju, nas je bilo toliko, da smo morali gostovati pri umetnostnih zgodovinarjih, v veliki predavalnici na koncu hodnika.

Uvod je bil nekakšno ogrevanje, seznanjanje s pripomočki, pri katerih sem takrat z aroganco osemnajstletnika godrnjal, ko se jih je bilo treba učiti za izpit, že v naslednjem letniku pa hitro ugotovil, da jih dejansko uporabljam vsak dan. Profesor je z lahkotnostjo kirurga, ki pregleduje svoj instrumentarij, razlagal, kaj je RE in kaj RAC, kaj so PL in PG, pa CSEL in CIL, APh in AIJ. Od časa do časa se mu je najbrž zazdelo, da je bilo podatkov za tisti dan dovolj, in nam je za oddih privoščil ekskurz, ki ga je bilo največkrat nemogoče pozabiti. Znal se je razgovoriti o prvi evropski literarni aluziji, zanikrnem glinastem vrčku iz Neapeljskega zaliva, ki se suvereno baha, da prekaša Nestorjev vrč iz *Iliade* (»polnega komaj kdo drug drsáje potiska po mizi«), saj bo menda pivca navdal s hrepenenjem po Afroditu z lepim vencem (»mikavno, ni kaj«); pa o slovenskih humanistih in z njimi povezanih rokopisih (»če ste v Stuttgartu, pojdite še v Tübingen in Derendingen pogledat«); in o aristokratski terminološki folklori, ki operira z izrazi, kot so *regina inscriptionum*, pa *princeps philologorum* in *regina viarum*; ter o prezgodnji smrti Michaela Ventrisa nekaj let po tem, ko je kot tridesetletnik dešifriral linear B (»tukaj se človek spomni na tisti Menandrov verz, ki ga ob Čopovi smrti ponovi Prešeren«).

Toda zares razživel se je Simoniti šele ob historiografiji. Ko je prizadeto razlagal o Tacitovem pogledu na svet, o razočaranosti rimskih elit nad politič-

nim razvojem po Akcijo ter o njihovi nelagodni zavesti, da bi alternativa pomenila novo klavnico, *omnem potentiam ad unum conferri pacis interfuit*, se je poslušalcem na trenutke zazdelo, da govori o nekih drugih ljudeh in o drugem času. Skupaj z njim smo analizirali pasti, ki čakajo zgodovinarja, kadar se bodisi ne razume na politiko bodisi se prepusti navdušenju ali preziru do ljudi, ki se ukvarjajo z njo, ter kako zaradi takšnih slabosti trpi resnica – *veritas pluribus modis infracta, primum inscitia rei publicae ut alienae, mox libidine adsentandi aut rursus odio adversus dominantis*. Obenem z vsebino je seciral piščev slog, opozarjal na razkrinkavanje človeških značajev ter na skrbnost, s kakršno Tacit išče svoja *verba remotiora* – ter se včasih zatekel v varno naročje izvirnika, kadar se mu je zazdelo, da bo več povedal, če kaj zamolči. Nekega petka je tako razlagal o zgodovinarjevih opisih Tiberijevega razvrata, zaradi katerega si je bilo treba v latinščini menda izmisliti nove samostalnice: *ignota antea vocabula reperta sunt sellariorum et spintriarum, ex foeditate loci ac multiplici patientia*. Simoniti je prebral latinski stavek, kakšen trenutek razmišljal, kako bi stvar poslovenil, nato pa svetovljansko odmahnil z roko ter se nasmehnil: »Tega vam pa ne bom prevedel, ker bi zardel. Sem še gospod stare šole, veste.«

V njegovi značilno avtoironični formulaciji je bilo dejansko veliko resnice. Decembra 1936, ko se je rodil na Golniku, se je Evropa že pospešeno pripravljala na novo katastrofo; in vojna, ki jo je doživel kot otrok, mu je prihranila marsikakšno iluzijo o človeški naravi. Po osnovni šoli z nemško učiteljico in njenimi pritožbami staršem (»er hat Slowenisch geschrieben«) in nižji gimnaziji v Slovenj Gradcu je hodil na mariborsko klasično v nelahkem obdobju, ko so morali z nje med grmenjem ideologov oditi Peter Božič, Polde Bibič in Jože Pučnik, pa tudi njegov sošolec in kasnejši duhovnik Jože Topolovec; ter se po maturi vpisal na Filozofsko fakulteto, kjer je diplomiral leta 1959. O zagatnem vzdušju tedanje Ljubljane veliko pove anekdota iz tistega časa. Kot študent tretjega letnika je moral nekoč na policijo in tamkajšnji uslužbenec ga je lep čas privijal, da bi mu poročal o klasičnem seminarju. Na koncu ga je brez uspeha izpustil, še prej pa zahteval, naj podpiše, da bo o srečanju molčal, sicer da ne more domov. Simoniti je nekaj časa trmaril in slednjič precej nerad podpisal, naslednji dan pa v seminarju neženirano poročal: »Klicali so me tja-in-tja.« Nakar se je oglasil njegov kolega: »Mene pa pred štirinajstimi dnevi.« In tretji, dosti več jih ni bilo: »Jaz moram priti pa naslednji teden.« Podobno brutalna je zgodba iz njegove prve službe, novomeške gimnazije, kjer je pri uri nekoč obravnaval Biblijo – in se takoj naslednji dan znašel na zagovoru pri ravnateljici: »Kaj ste govorili v razredu? O tem je razpravljaj občinski komite.« Toda v ta čas sodijo tudi njegove prve objave, v Novem mestu je prevedel *Etiko* Barucha de Spinoze. Da si je v tistem prismuknjem svetu uspel izboriti akademsko normalnost, je bil, če si izposodim Kavafisa, nemajhen dosežek, *λίγο δεν είσαι*. Leta 1962 je šel za leto dni študirat v München in se moral ob vrnitvi spet otepati ustreznih organov, nato pa je nekaj let delal z Marxovimi pariškimi rokopisi kot asistent na Inštitutu za sociologijo in filozofijo, kjer

je bila njegova mentorica Alma Sodnik. Konec šestdesetih se je habilitiral na Filozofski fakulteti kot lektor in kasneje kot asistent. Doktoriral je leta 1978 z disertacijo »Humanizem na Slovenskem in slovenski humanisti do srede 16. stoletja«, ki je nato izšla pri Slovenski matici in je bila kasneje prevedena v nemščino, ter postal v naslednjih desetletjih docent, izredni in redni profesor. Humaniste je raziskoval v Würzburgu, Heidelbergu, Marburgu, Tübingenu, Stuttgartu, Münchnu, Benetkah, Padovi in Vatikanu; pa na znanstvenih srečanjih v Dubrovniku, Toursu, Bologni, Trstu, Padovi, Milanu in na Dunaju. Leta 2007 je bil izvoljen za rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Študije, ki jih je objavil, so temeljne in še vedno deležne mednarodnega odmeva; še pred meseci sem v nekem letošnjem članku hrvaškega profesorja naletel na citat njegove bibliografije *Sloveniae scriptores Latini recentioris aetatis*, ki je leta 1972 izšla v Zagrebu. Najbolj znana je kritična izdaja rokopisa, ohranjenega v Nuku, *Bartholomaei Arnoldi de Usingen O.S.A. Responsio contra Apologiam Philippi Melancthonis*, objavljena v Würzburgu leta 1978. Izbor njegovih razprav iz tujih znanstvenih revij, denimo o najdbi elegije renesančnega pesnika Basinija iz Parme, pa o najdbi Trubarjevega lastnega izvoda prvega dela Novega testamenta z avtorjevimi opombami, ter o ljubljanskih operozih in o knjigah iz gornjegrajske knjižnice, je leta 2007 izšel pri Slovenski matici pod naslovom *Med humanisti in starimi knjigami*. V javnosti je kajpak najbolj znan po svojih briljantno izbrušenih prevodih. Po Spinozovi *Etiki* je od filozofskih tekstov prevedel še Descartesove *Meditacije*, Avguštinovo razpravo *Proti akademikom* in Erazmov traktat *O svobodni volji*; pa vrsto zgodovinskih virov, povezanih s slovenskim prostorom, denimo popotni dnevnik oglejskega kanclerja Paola Santonina in knjižico z »Akadetskimi čebelami«, nekakšnim statutom, s katerimi so v začetku osemnajstega stoletja pred javnost stopili ljubljanski operozi (in iz katere je zgornji naslov, »trnje ne straši«). Posebej rad se je loteval antičnih romanopiscev, prevedel je Petronijev *Satirikon*, Apulejeve *Metamorfoze* in Heliodorjeve *Etiopske zgodbe*. Njegov *Srednjeveški cvetnik* smo v seminarju brali sproti, ko je še nastajal. V kratkem bo izšel njegov Livij, prvih pet knjig zgodovinarskega mastodonta, ki v slovenščini doslej še ni spregovoril.

V zaključek prigradnega besedilca, kakršno je tole, bi najbrž sodile samo-umevne dobre želje, *ad multos annos*. Slavljenc mi bo odpustil, če se bom namesto tega po prave besede zatekel kar k njegovemu ljubljencu in če ne bodo namenjene njemu. *Anali* se končajo abruptno, sredi stavka, in zadnja misel, ki jo dečku ob sebi izreče stoik Traseja Pajt, velja za nekakšen Tacitov testament. *Specta, iuvenis; et omen quidem dii prohibeant, ceterum in ea tempora natus es quibus firmare animum expedit constantibus exemplis.* – »Glej, mladenič; in naj bogovi odvrnejo omen, toda rodil si se v čas, ko si je treba utrditi srce z zgledi stanovitnosti.«